

“УУЛ УУРХАЙ, БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ САЛБАРЫН БОДЛОГО, ХУУЛЬ ТОГТООМЖ, ХЭРЭГЖИЛТ”

СУРГАЛТ, ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ

Ховд аймаг, Жаргалант
2019 оны 6 дугаар сарын 26-27-ны өдрүүд

УУЛ УУРХАЙ
ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

БАЙГАЛЬ
ОРЧИН, АЯЛАЛ
ЖОУУРЧАЛЫН ЯАМ

ХӨНӨ ГҮНДИЙН БОГДЛОЛЧЛАЛЫН
АМТГААНЫ ТӨЛӨН ТӨСӨМ ГЭЦЭЭ

Сэдэв:
“Монгол орны байгаль орчны төлөв
байдлын тайлан 2017-2018”

А. Энхбат
БОАЖЯ-ны Байгаль орчны үнэлгээ,
аудитын хэлтсийн дарга

МОНГОЛ ОРНЫ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТӨЛӨВ
БАЙДЛЫН ТАЙЛАН
2017-2018 ОН

ЦАГ АГААР, УУР
АМЬСГАЛЫН
ТӨЛӨВ БАЙДАЛ,
ӨӨРЧЛӨЛТИЙН
ХАНДЛАГА

БАЙГАЛИЙН
НӨӨЦИЙН
ХАМГААЛАЛТ,
АШИГЛАЛТ,
НӨХӨН
СЭРГЭЭЛТ

БАЙГАЛЬ
ОРЧНЫ
БОХИРДОЛ,
ӨӨРЧЛӨЛТИЙН
ТӨЛӨВ

БАЙГАЛЬ
ОРЧНЫ
ЗАСАГЛАЛ

1 ЦАГ АГААР, УУР АМЬСГАЛЫН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ХАНДЛАГА

ЦАГ АГААР, УУР АМЬСГАЛЫН ТОЙМ

2017 дундаж агаарын температур **1.6°C** 1940 оноос хойш ажиглагдсан 2 дахь дулаан жил

ЖИЛИЙН ДУНДАЖ АГААРЫН ТЕМПЕРАТУРЫН
ХАМГИЙН ИХ БА БАГА УТГА

ТУХАЙН ЖИЛИЙН АГААРЫН ТЕМПЕРАТУРЫН
ҮНЭМЛЭХҮЙ ИХ БА БАГА УТГА

УЛИРЛЫН ДУНДАЖ ТЕМПЕРАТУРЫН ХАЗАЙЛТ (ИХЭНХ НУТГААР)

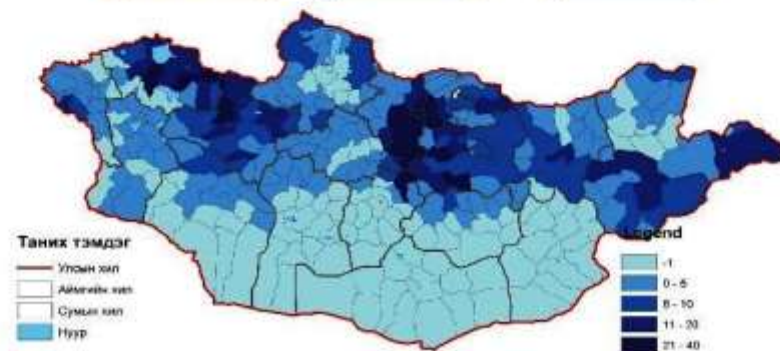

2017 дундаж хур тунадас 1940 оноос хойш тохиолдсон 10 дахь тунадас багатай жил

Жилийн нийлбэр хур тунадасны хэмжээ 10.4-368.9 мм хур тунадас унажээ

2017 ОНД ЦАСАН БҮРХҮҮЛ ТОГТСОН БАЙДАЛ

ЦАГ АГААР, УУР АМЬСГАЛЫН ТОЙМ

2018 дундаж агаарын температур **0.9°C** 1940 оноос хойш ажиглагдсан 9 дэх дулаан жил

2018 дундаж хур тунадас 1940 оноос хойш хур тунадас ихтэй 8 дахь жил, 1994 оноос хойш хамгийн хур ихтэй жил Жилийн нийлбэр хур тунадасны хэмжээ 29.7-542.5 мм хур тунадас унажээ

ЖИЛИЙН ДУНДАЖ АГААРЫН ТЕМПЕРАТУРЫН ХАМГИЙН ИХ БА БАГА УТГА

ТУХАЙН ЖИЛИЙН АГААРЫН ТЕМПЕРАТУРЫН ҮНЭМЛЭХҮЙ ИХ БА БАГА УТГА

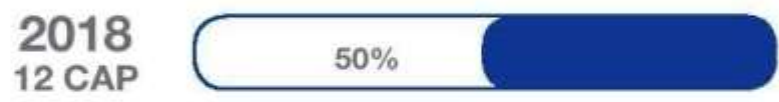

УЛИРЛЫН ДУНДАЖ ТЕМПЕРАТУРЫН ХАЗАЙЛТ (ИХЭНХ НУТГААР)

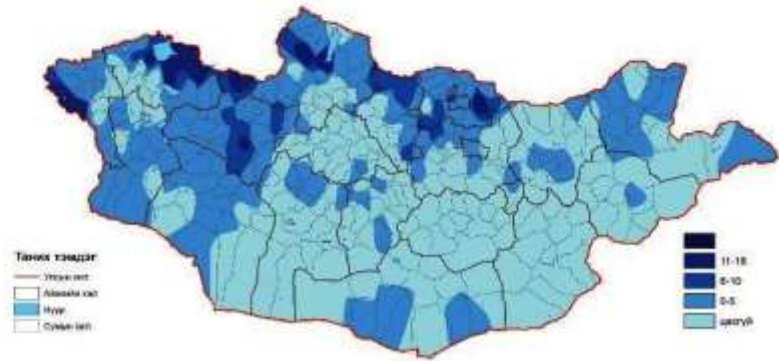

2018 ОНД ЦАСАН БҮРХҮҮЛ ТОГТСОН БАЙДАЛ

Олон жилийн дунджаас ахиу хур тунадас өвөл, зун, намар орсон бол хавартаа дунджаас харьцангуй бага хур тунадас унажээ

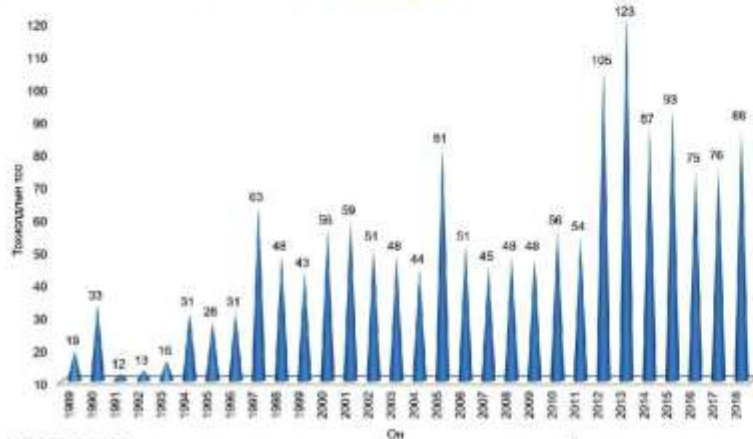

цасны нягт 0.03-0.29 гр/см³

ЦАГ АГААРЫН ГАМШИГТ ҮЗЭГДЭЛ

Манай улсад цаг агаарын гаралтай аюулт, гамшигт үзэгдэл жилд дунджаар **54 УДАА** тохиолддог

1989-2018 онд тохиолдсон цаг агаарын гаралтай аюулт, гамшигт үзэгдлийн давтагдал

2018 онд цаг агаарын гаралтай аюултай үзэгдэл **70**, гамшигт үзэгдэл **18** удаа болсон

20 хүн амь
насаа алдсан

5 хүн гэмтсэн

10927 мал
хорогдсон

1361 гэр
нурсан

198 хашаа
нурсан

2 гүүр эвдэрсэн

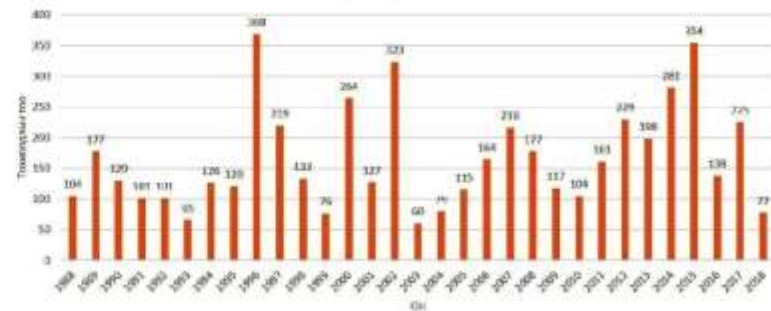
142 барилгын
дээвэр
хуурсан

2 холбооны 135
эрчим хүчний шон
унасан

Улс нийгэмд **24 ТЭРБУМ 195 САЯ 739** мянган төгрөгийн шууд хохирол учирсан

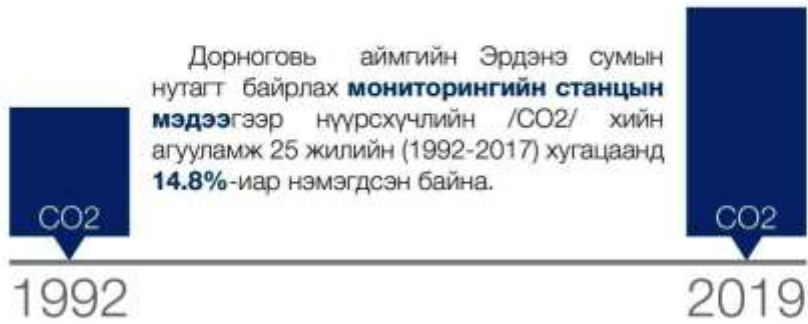
Ой хээрийн түймэр манай улсад хамгийн их тохиолддог гамшигийн нэг бөгөөд түймрийн давтаамж 1988-2018

МОНГОЛД 175 удаа
ОЙ ХЭЭРИЙН ТҮЙМЭР
ЖИЛД ДУНДЖААР **77** удаа тохиолддог

УУР АМЬСГАЛЫН ӨӨРЧЛӨЛТ УУР АМЬСГАЛЫН ӨӨРЧЛӨЛТ, ДУЛААРЛТЫН ШАЛТГААН БОЛСОН ХҮЛЭМЖИЙН ХИЙН АГУУЛАМЖ

Жилийн нийлбэр хур тунадасны хувьд **7%-иар** бага зэрэг буурах хандлагатай байна

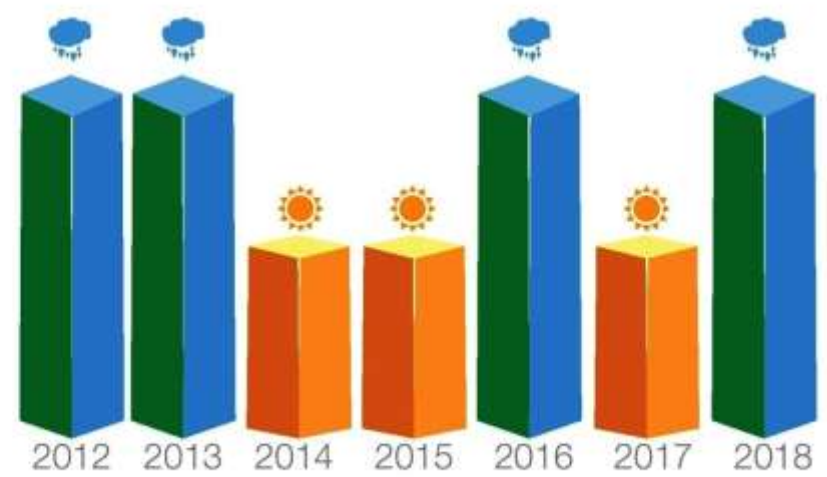
Харьцангуй удаан хугацаанд **ХУР ТУНАДАС** олон жилийн дунджаасаа бага байсан үе бол **1997-2011** оны хооронд байжээ.

Дэлхийн дулааралтай холбоотойгоор манай орны жилийн дундаж агаарын температур сүүлийн **79** жилд

2.25°C-ээр нэмэгдэж дулаарсан болно. Харьцангуй эрчимтэй дулааралт 1990-ээд оноос эхэлсэн ба хамгийн дулаан жил 2007 он байсан байна.

ХУР ТУНАДАС АХИУ ЖИЛ

2

БАЙГАЛИЙН НӨӨЦИЙН
ХАМГААЛАЛТ, АШИГЛАЛТ,
НӨХӨН СЭРГЭЭЛТ

ГАЗРЫН НЭГДМЭЛ САНГИЙН, ХАМГААЛАЛТ, АШИГЛАЛТ, НӨХӨН СЭРГЭЭЛТ

Бодлого Хууль, тогтоомж

- Газрын тухай хууль, 2002
- Монгол улсын Засгийн газрын 2003 оны 28 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Газрын нэгдмэл сангийн тайлан гаргах журам"
- Засгийн газрын 2003 оны 204 дүгээр тогтоолоор батлагдсан тайлангийн ГТ1-9 маягт

ГАЗРЫН НЭГДМЭЛ САНГИЙН АНГИЛАЛ

	 ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ГАЗАР	 ХОТ, ТОСГОН БУСАД СУУРИНЫ ГАЗАР	 ЗАМ, ШУГАМ СҮЛЖЭЭНИЙ ГАЗАР	 ОЙН САН БҮХИЙ ГАЗАР	 УСНЫ САН БҮХИЙ ГАЗАР	 УЛСЫН ТУСГАЙ ХЭРЭГЦЭЭНИЙ ГАЗАР	 НИЙТ ДҮН
2017	114843.6	840.1	471.7	14341.3	686.1	25228.8	156411.6
2018	114809.2	859.7	474.3	14341.5	686.1	25240.8	156411.6
ЗӨРҮҮ /мян га/	-34.4	19.6	2.6	0.2	0.0	11.9	

Монгол Улсын газрын нэгдмэл санд **2018** оны жилийн эцсийн байдлаар хөдөө аж ахуйн газар **114809.2** мянган га буюу **73.4%**, хот, тосгон бусад суурины газар **859.7** мянган га буюу **0.5%**, зам, шугам сүлжээний газар **474.3** мянган га буюу **0.3%**, ойн сан бүхий газар **14341.4** мянган га буюу **9.2%**, усны сан бүхий газар **686.1** мянган га буюу **0.4%**, улсын тусгай хэрэгцээний газар **25240.9** мянган га буюу **16.1%** тус тус эзэлж байна.

ЭВДЭРСЭН ГАЗРЫН ТООЛЛОГО

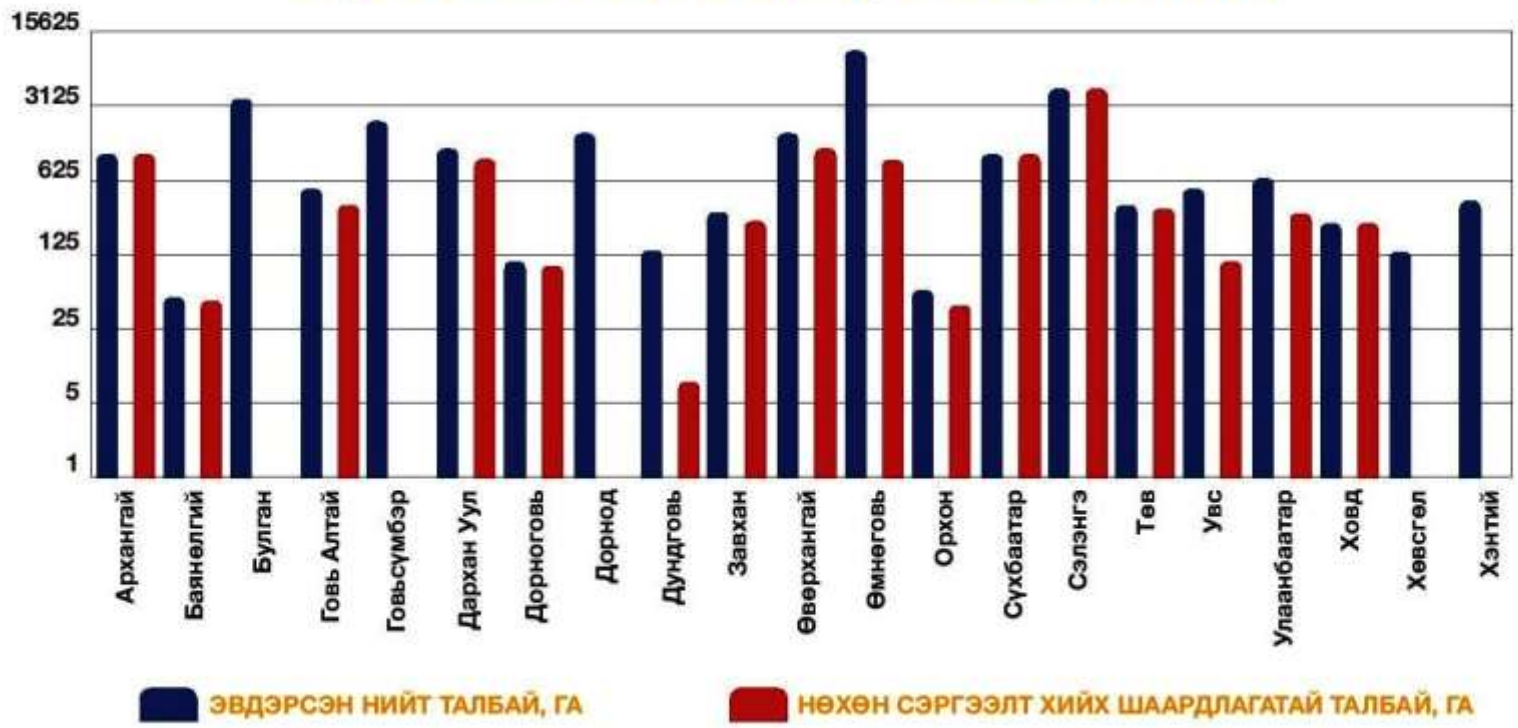
“

2017-2018 онд Монгол Улсын хэмжээнд уул уурхайн зориулалтаар эвдэгдсэн газрын тооллогыг хийх, Ашигт малтмал ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчдийн байгаль орчныг хамгаалах үүргийн хэрэгжилтийн талаарх мэдээллийн санг бий болгох ажлыг зохион байгууллаа.

Өнөөдрийн байдлаар бүх аймагт уул уурхайн ашиглалтын улмаас эвдэрсэн газрын тооллого хийхэд **24,347.5 га** газар эвдэгдсэнээс нөхөн сэргээх шаардлагатай орхигдсон газрын байршлын тоо **1491**, талбайн хэмжээ **9,381.4 га** болсон байна.

”

ЭВДЭРСЭН БОЛОН НӨХӨН СЭРГЭЭХ ШААРДЛАГАТАЙ ГАЗРЫН ХЭМЖЭЭ, ГА

 ЭВДЭРСЭН НИЙТ ТАЛБАЙ, ГА

 НӨХӨН СЭРГЭЭЛТ ХИЙХ ШААРДЛАГАТАЙ ТАЛБАЙ, ГА

“

Эвдэрсэн газрын аж ахуйн үнэ цэнэ, бүтээмжийг сэргээх, хүрээлэн буй орчны нөхцөлийг нийгмийн ашиг сонирхолд нийцүүлэн сайжруулахад чиглэсэн цогц арга хэмжээг **нөхөн сэргээлт** гэдэг. Хүснэгтээр уул уурхайн ашиглалтын зориулалтаар эвдэгдсэн газарт хийсэн нөхөн сэргээлтийн ажлыг үзүүлэв.

”

ЭВДРЭЛД ОРСОН БОЛОН НӨХӨН СЭРГЭЭСЭН ТАЛБАЙ, 2013-2017

	Хэмжих нэгж	2013	2014	2015	2016	2017
Уулын ажилд хамрагдсан талбай	га	1037.8	1560.7	871	671	917.2
Нөхөн сэргээлт хийгдсэн талбай	га	806.9	959.6	750	623.9	556.5
Дүйцүүлэн хамгаалах нөхөн сэргээлтийн талбай	га				257	45.5
Уурхайг тохижуулах, тосгон орчим хийгдсэн нөхөн сэргээлтийн талбай	га				29	41.9
Нөхөн сэргээлтэд зарцуулсан зардал	сая.төг	7381.7	7381.7	4019	1296	2560.2
Байгаль орчныг хамгаалах зардал	сая.төг	3876.3	3876.3	3771	5180	5155
Дүйцүүлэн хамгаалах нөхөн сэргээлтийн зардал	сая.төг				739.1	290.5
Уурхайг тохижуулах, тосгон орчим хийгдсэн нөхөн сэргээлтийн зардал	сая.төг				739.1	180.5

УЛСЫН ТУСГАЙ ХАМГААЛАЛТТАЙ ГАЗАР НУТГИЙН ХАМГААЛАЛТ, АШИГЛАЛТ

МОНГОЛ УЛСЫН ТУСГАЙ
ХАМГААЛАЛТТАЙ ГАЗАР НУТАГ

	2000 он	2014 он	2018 он
Газар нутаг	21.7 сая га	27.2 сая га	27.9 сая га
Нийт нутаг дэвсгэрийн %	13.8%	17.4%	17.8%

ТХГН-ийн олон улсын конвенц, гэрээ, хэлэлцээр:

НҮБ-ын Боловсрол, соёл, шинжлэх, ухааны байгууллага (ЮНЕСКО)-ын Дэлхийн өв, Хүн ба шим мандлын хөтөлбөр, Усны шувууд, ус, ус намгархаг газрын буюу Рамсарын конвенц зэрэг олон улсын гэрээ хэлэлцээрт бүртгүүлэх ажлыг зохион байгуулсны үр дүнд нийт 9 гаруй сая га талбай бүхий 18 газар нутгийг хамруулаад байна.

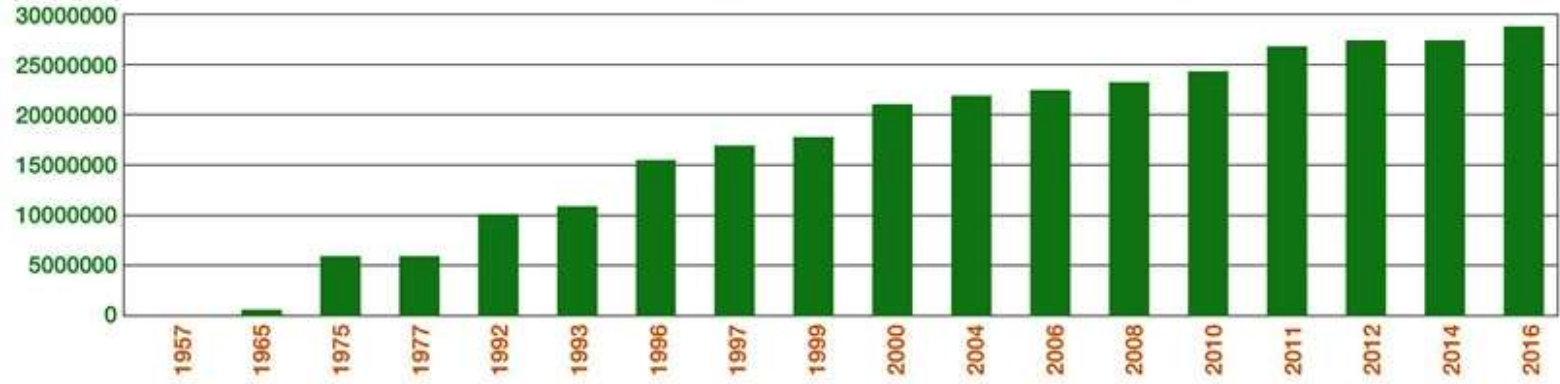

БАЙГАЛИЙН НӨӨЦИЙН ХАМГААЛАЛТ, АШИГЛАЛТ, НӨХӨН СЭРГЭЭЛТ

МОНГОЛ УЛСЫН ТУСГАЙ ХАМГААЛАЛТАЙ ГАЗАР НУТГИЙН АНГИЛАЛ, ТОО, ТАЛБАЙН ХЭМЖЭЭ

Ангилал	Дархан цаазат газар	Байгалийн цогцолборт газар	Байгалийн нөөц газар	Дурсгалт газар	Нийт дүн
Газрын тоо	20	32	36	14	102
Талбайн хэмжээ (га)	12,4 сая га	11,8 сая га	3,5 сая га	0,1 сая га	27,9 сая га
ТХГН-ын эзлэх %	7.9 %	7.6 %	2.3 %	0.09 %	17.85 %

УЛСЫН ТУСГАЙ ХАМГААЛАЛТАД АВСАН ТАЛБАЙН ХЭМЖЭЭ (САЯ.ГА)

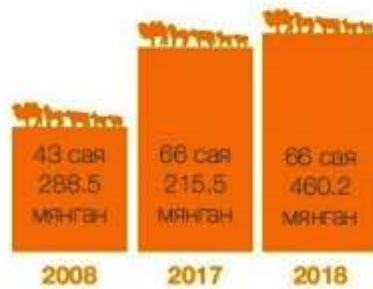
ЦӨЛЖИЛТИЙН ТӨЛӨВ БАЙДАЛ, ТҮҮНТЭЙ ТЭМЦЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ

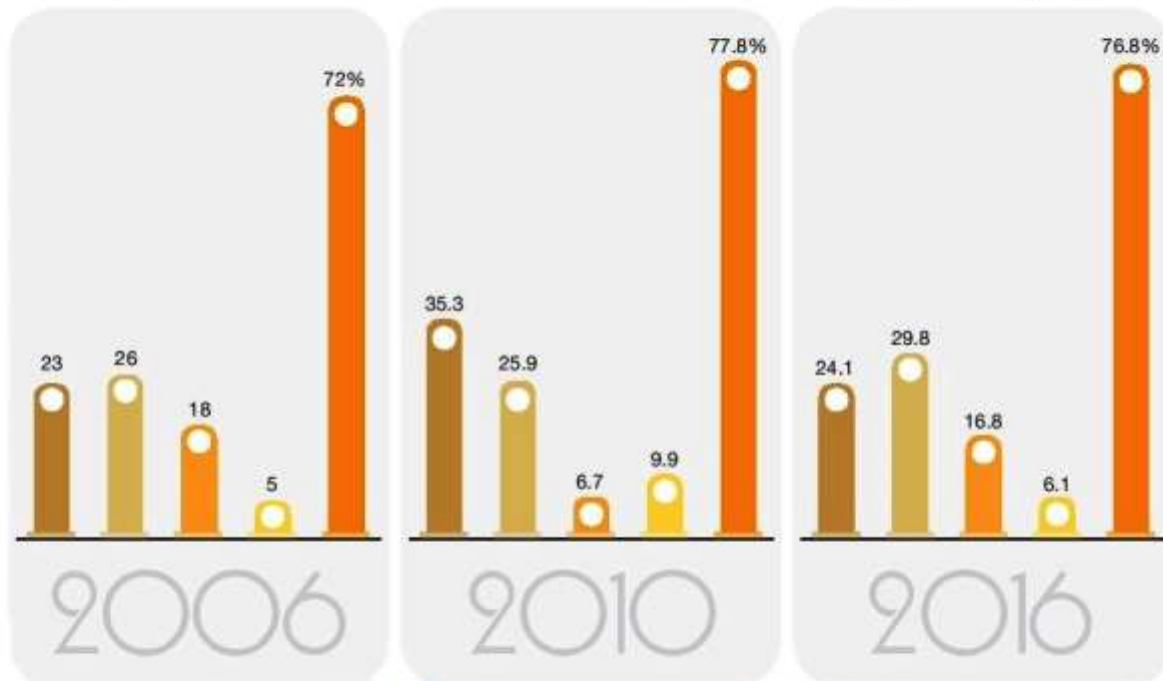
Бодлого, Хууль эрх зүй

- Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, 2010
- Ногоон хэрэм үндэсний хөтөлбөр, 2005
- Байгаль орчин хамгаалах тухай хууль, 1995
- Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль, 2012
- Газрын тухай хууль, 2002
- Гол мөрдний урсац бүрэлдэх эх, усан сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хууль, 2009.

Мал тооллогын дүн

ЦӨЛЖИЛТИЙН ҮЙЛ ЯВЦЫН ХАНДЛАГА (%)

Бэлчээрийн талбай

2017 оны эцэст 112.7 сая га болж багассан, энэхүү бэлчээрийн талбайн хэмжээг 1961оны бэлчээрийн 140.0 сая га талбайтай харьцуулахад 19.9% буюу 27.9 сая га-аар буурчээ.

УСНЫ НӨӨЦИЙН ХАМГААЛАЛТ

Бодлого, Хууль тогтоомж

- Усны тухай хууль, 2012
- Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хууль, 2012
- Гол мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх ашиглахыг хориглох тухай хууль, 2009
- Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хууль, 2012
- Хот суурингийн ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хууль, 2011
- Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, 2010
- "Ус" үндэсний хөтөлбөр, 2010
- Улсын усны нөөцийн нэгдсэн менежментийн төлөвлөгөө, 2013

ТОХИЖУУЛСАН УСНЫ ЭХ ҮҮСВЭР, БУЛАГ, ШАНДЫН ТОО

УСНЫ НӨӨЦ 564800 САЯ М3/ ЖИЛ

ГОЛ МӨРӨН
6,13%

НУУР
88,53%

МӨСТӨЛ
3,44%

ГАЗАР ДООРХ УС
1,9%

2018 ОНЫ БАЙДЛААР ШИРГЭСЭН, СЭРГЭСЭН ТОО

Гол, мөрөн
▼ 48

Булаг, шанд
▼ 324

Нуур, тойром
▼ 155

▲ 72

▲ 312

▲ 155

ОЙН НӨӨЦИЙН ХАМГААЛАЛТ, АШИГЛАЛТ, НӨХӨН СЭРГЭЭЛТ

ОЙН САНГИЙН ТАЛБАЙ

“ Ойн сангийн талбай 18 582,7 мян.га буюу нийт нутаг дэвсгэрийн 11,8%-ийг эзлэх ба үүний 12 392,8 мян.га нь ойгоор бүрхэгдсэн (байгалийн болон таримал ой, гол мөрний дагуух бургас, сөөг), 5 645,9 мян.га нь ойгоор бүрхэгдээгүй (тармаг мод, байгалийн аясаар ойжиж байгаа болон зориудаар ойжуулж байгаа газар, түймэр, мод бэлтгэл, хөнөөлт шавжид нэрвэгдсэн ой), 543,9 мян.га нь ойн сан доторх ойн бус талбайд хамаарна. Ойн сангийн нийт талбайн 84.8%-ийг нутгийн хойд хэсэгт тархсан шилмүүст, навчит ой, 15,2%-ийг нутгийн өмнөд хэсгийн говь, цөлийн бүсэд тархах заган ой эзлэнэ. Ойн сан бүхий газрын ойгоор бүрхэгдсэн талбайг нийт газар нутагт харьцуулсан хувь буюу ойрхог чанар 7,9% байна.

Бодлого, Хууль тогтоомж

- Ногоон хөгжлийн бодлого, 2015
- Төрөөс ойн талаар баримтлах бодлого, 2015
- Ойн тухай хууль, 2012
- Гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий
- газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хууль, 2009
- Ногоон хэрэм үндэсний хөтөлбөр, 2005
- Ойн цэвэрлэгээ хөтөлбөр, 2014
- Төрөөс ойн талаар баримтлах бодлогын зорилтын хэрэгжилтийг хангах дунд хугацаа (2017-2021он)-ны төлөвлөгөө, 2017 он

	2014	2015	2016	2017	2018
ОЙРХОГ ЧАНАР%	7,8	7,8	7,9	7,9	7,9
ОЙГООР БҮРХЭГДЭЭГҮЙ	5603,1	5631,1	5625,3	5645,9	5645,9
ОЙГООР БҮРХЭГДСЭН	12174,7	12280	12290	12392,8	12392,8
НИЙТ	18321,3	18454,6	18459,1	18592,7	18592,7

АМЬТНЫ НӨӨЦИЙН ХАМГААЛАЛТ, АШИГЛАЛТ, НӨХӨН СЭРГЭЭЛТ АМЬТНЫ ХАМГААЛАЛТ

Бодлого, Хууль тогтоомж

- Биологийн олон янз байдлын тухай үндэсний хөтөлбөр, 2015
- Нэн ховор, ховор амьтдыг хамгаалах үндэсний хөтөлбөр, 2011
- Мазаалай хамгаалах үндэсний хөтөлбөр, 2014
- Амьтны тухай хууль. 2012
- Ховордсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийн гадаад худалдааг зохицуулах тухай хууль, 2002

- Биологийн олон янз байдлын тухай конвенц, 1993
- Зэрлэг амьтан ба ургамлын аймгийн ховордсон зүйлийг олон улсын хэмжээнд худалдаалах тухай конвенц, 1995
- Олон улсын ач холбогдол бүхий ус, намгархаг газар, ялангуяа усны шувууд олноор амьдардаг орчны тухай Рамсарын конвенц, 1998
- Зэрлэг амьтдын нүүдлийн зүйлүүдийг хамгаалах тухай Бонны конвенц, 1999

АМЬТНЫ НӨӨЦ

АМЬТНЫ АЙМГИЙН ЗҮЙЛИЙН БҮРЭЛДЭХҮҮН: Монгол оронд өөр хоорондоо ялгаатай олон янзын экосистемд дасан зохицсон **141 зүйл** хөхтөн амьтан, **513 зүйл** шувуу, **21 зүйл** мөлхөгч, **6 зүйл** хоёр нутагтан, **74 зүйл** загас, **13 мянга** гаруй зүйлийн сээр нуруугүйтэн бүртгэгдээд байна. Монгол орны амьтны аймгийн **2018** оны зүйлийн бүрдлийг **1998, 2017, 2018** оныхтой харьцуулж үзвэл зүйлийн тоо өссөн нь судалгааны ажил эрчимжиж шинээр олон зүйлийг Монгол оронд тэмдэглэсэнтэй холбоотой юм.

28
МАЗААЛАЙ БААГАЙ

500
ХҮРЭН БААГАЙ

6500
ХҮДЭР

300
АСИЙН МИНЖ

100
ГОЛЫН ХАЛЖУ

3500
МАЗААЛАЙ БААГАЙ

900-1200
ЦОХИР ИРЭС

649
ТАХЬ

10000
ӨРЧИМ
ХАЛЖУУ БУГА

10000
ХУНА

11000
ИГНЭР

13000
АРГАЛ

16400
МОЛЦОГ ХАНДГАЙ

800-1200
ХАВГААН ГЭМЭЭ

140-200
ЦАА БУГА

12000
ХАР СҮҮНТ

12000
ЗЭРЛЭГ ТАХАЙ

4000
МОНГОЛ БУХИН

3 САЯ
ӨРЧИМ
ЦАГААН ЗЭЭР

АМЬТНЫ ӨСГӨН ҮРЖҮҮЛЭЛТ, СЭРГЭЭН НУТАГШУУЛАЛТ

Голланд, Герман, Швейцарь, Австрали, Франц зэрэг улсаас тахь авчран нутагшуулах ажлыг 1992 оноос хийж гүйцэтгэж байгаа бөгөөд анх Говь-Алтай аймгийн Бугат сумын Биж багийн нутаг Тахийн талд Христиан Освальдын сангийн дэмжлэгээр 5 тахийг авчирсан.

Сүүлийн жилүүдэд Прага хотын амьтны хүрээлэн, Чехийн хөгжлийн агентлаг хамтран Монгол тахийг эх нутагт нь сэргээн нутагшуулах хөтөлбөрийг 2011 оноос санхүүжүүлэн, зохион байгуулж байна.

НУТАГШУУЛСАН ТАХИЙН ТОО

ДЭЛХИЙН ХАМГИЙН
ОЛОН ТАХЬТАЙ УЛС
МОНГОЛ

ТӨВ АЗИЙН МИНЖ

Туул голд минж нутагшуулах зорилгоор ХБНГУ, ОХУ-аас 47 толгой минжийг 2012 онд авчирч түүнээс 16 бодгалийг Заан тэрэлжид тавьж, 31 бодгалийг минж үржүүлгийн төвд тэжээж байна.

ҮРЖҮҮЛГИЙН ТӨВД АВСАН ТӨЛИЙН ТОО

ҮРЖҮҮЛГИЙН ТӨВД БАЙГАА МИНЖНИЙ
ТОО 2016 ОНД **45**-Д ХҮРСЭН

3

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
БОХИРДОЛ,
ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ТӨЛӨВ

УЛААНБААТАР ХОТЫН АГААРЫН ЧАНАР
УЛААНБААТАР ХОТЫН ХҮЙТНИЙ УЛИРЛЫН
АГААРЫН БОХИРДЛЫН ЭХ ҮҮСВЭР

ХОГ ШОРОО,
ХӨРСНИЙ БОХИРДОЛ

80%

ГЭР ХОРООЛОЛ БОЛОН УСАН ХАЛААЛТЫН ЗУУХ

4%

6%

ДУЛААНЫ
ЦАХИЛГААН
СТАНЦААС

10%

АВТО ТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЭЛ

Орон нутагт **298** цэгт хөрсний чанарын хяналт шинжилгээг **2 жил тутам** хийдэг бөгөөд **2018** онд **20** аймгийн төвийн хамгийн бохирдол ихтэй **4-5** цэгийн хөрсний сорьц авч, **1 кг** хөрсөнд агуулагдах хүнд металлыг агууламжийг тодорхойллоо.

ХӨРСНИЙ БОХИРДОЛ

	Cd Кадмий	Pb Хар тугалга	Hg Мөнгөн ус	Cr Хром	Zn Цайр	Cu Зэс	Co Кобальт	Sr Стронций
Архангай	0.3	16	0.0	0.0	147	26	28	837
Баян-Өлгий	0.1	15	0.1	40.0	145	27	37	266
Баянхонгор	0.3	22	0.3	8.5	137	28	24	647
Булган	1.8	25	0.3	4.5	205	26	34	1104
Говь-Алтай	1.1	19	0.0	91.6	149	27	38	580
Говьсүмбэр	0.5	56	0.0	6.0	252	28	13	292
Дархан-Уул	5.9	53	0.1	38.3	135	27	29	675
Дорноговь	0.4	22	0.3	0.0	199	29	20	365
Дорнод	0.1	18	0.0	0.0	130	27	7	454
Дундговь	0.3	16	0.0	88.0	101	27	30	557
Завхан	0.1	17	0.4	3.3	197	28	29	719
Орхон	1.2	31	0.0	15.7	758	27	35	592
Өвөрхангай	0.2	45	0.1	2.1	194	27	32	465
Өмнөговь	0.3	309	0.4	5.9	175	28	32	562
Сэлэнгэ	0.3	13	0.1	0.0	152	27	26	998
Сүхбаатар	0.2	23	0.0	0.0	227	27	34	486
Төв	0.2	24	0.1	0.5	212	27	34	633
Увс	0.3	51	0.0	14.4	482	27	38	396
Ховд	0.4	33	0.2	2.3	350	28	25	593
Хэнтий	0.7	15	0.0	0.0	166	29	16	840
Хөвсгөл	0.3	16	0.0	0.0	147	26	28	837
Улаанбаатар	0.54	31.2	0.26	0.47	243	25	32	570
Зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ	3	100	2	150	300	100	50	800

УСНЫ БОХИРДОЛ

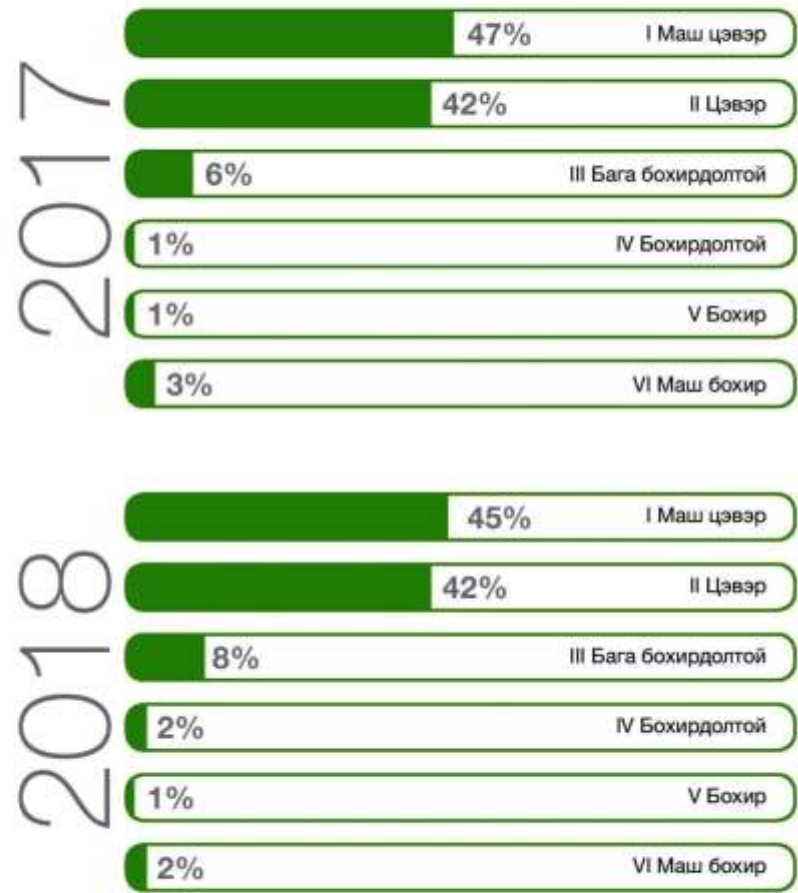
“ Монгол орны гадаргын усны чанарын хяналт-шинжилгээний улсын сүлжээнд **94** гол мөрөн, **18** нуурын **127** харуул, **191** цэгт усны химийн найрлага, чанарын үзүүлэлтүүдийг тодорхойлж, усны бохирдлын индексийг тооцож, үнэлгээ өгч байна.

Бохирдлын индексийг усан дахь ууссан хүчилтөрөгч, хялбар исэлдэх органик, эрдэс азот болон фосфор, хром, зэс гэх мэт үзүүлэлтүүдийг сонгон тэдгээрийн жилийн дундаж агууламжийг MNS4586-98 усны чанарын стандарт дахь хүлцэх агууламжтай харьцуулан гаргаж байна. ”

Туул голын усны чанарт өөрчлөлт орж буй газрууд нь дараахь байршилтай байна. Үүнд:

МОНГОЛ ОРНЫ ГАДАРГЫН УСНЫ ЧАНАРЫН ҮНЭЛГЭЭ, 2017-2018 ОН

ХОГ ХАЯГДАЛ

БОДЛОГО, ХУУЛЬ ТОГТООМЖ

Ногоон хөгжлийн бодлого, 2014
 Хог хаягдлын менежментийг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр, 2014
 Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөр, 2017
 Удаан задардаг органик бохирдуулагчийн тухай үндэсний хөтөлбөр, 2014
 Хог хаягдлын тухай хууль, 2017
 Эрүүл ахуйн тухай хууль, 2017
 Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль, 2006

ОЛОН УЛСЫН КОНВЕНЦ

Аюултай хог хаягдлыг хил дамжуулан тээвэрлэх, зайлуулхад хяналт тавих тухай Базелийн конвенц, 1996
 Удаан задардаг органик бохирдуулагчийн тухай Стокгольмын конвенц, 2004
 Аюултай зарим химийн бодис болон пестицидийг олон улсын хэмжээнд худалдаалахад хэрэглэх урьдчилан мэдээлж зөвшилцөх журмын тухай Роттердамын конвенц, 2000

ХОГ ХАЯГДЛЫН ТӨВЛӨРСӨН ЦЭГТ ЗАЙЛУУЛСАН ХОГ ХАЯГДЛЫН ХЭМЖЭЭ, /тн/

НИЙТ ЗАЙЛУУЛСАН ХОГ ХАЯГДАЛ

390
 ХОГ ХАЯГДЛЫН ЦЭГ
 7 685.93^{га} ТАЛБАЙ

2018 ОНЫ БАЙДЛААР

АХУЙН ХОГ ХАЯГДАЛ

ҮЙЛДВЭРИЙН ХОГ ХАЯГДАЛ

ХОГ ХАЯГДЛЫН ДАХИН БОЛОВСРУУЛАЛТ:

ДАХИН БОЛОВСРУУЛАХ БОЛОМЖТОЙ

1 492 652.27 тн

ЦААС, ЦААСАН
БҮТЭЭГДЭХҮҮН

9.03%

ШИЛ, ШИЛЭН
БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ

3.22%

ХӨНГӨН ЦАГААН
БҮТЭЭГДЭХҮҮН

0.5%

ХАР ТӨМӨРЛӨГӨН
БҮТЭЭГДЭХҮҮН

9.7%

ХУВАНЦАР
БҮТЭЭГДЭХҮҮН

9.6%

БУСАД БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ
ГАРАЛТАЙ

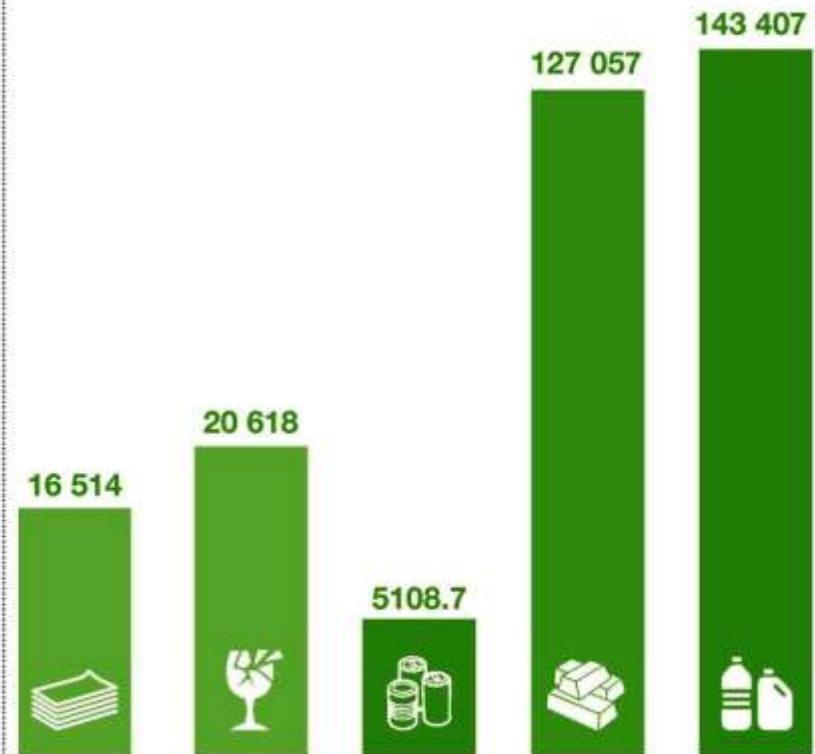
67.9%

Нийт үүсэж байгаа энгийн хог хаягдлын 50%-ийг дахин боловсруулах боломжтой хог хаягдал эзэлдэг боловч одоогоор 10 хүрэхгүй хувийг л дахин боловсруулж байна. Иймд эх үүсвэр дээр ангилан ялгах ажлыг нэн тэргүүнд хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

ДАХИН БОЛОВСРУУЛСАН ХОГ ХАЯГДЛЫН ХЭМЖЭЭ, /тн/

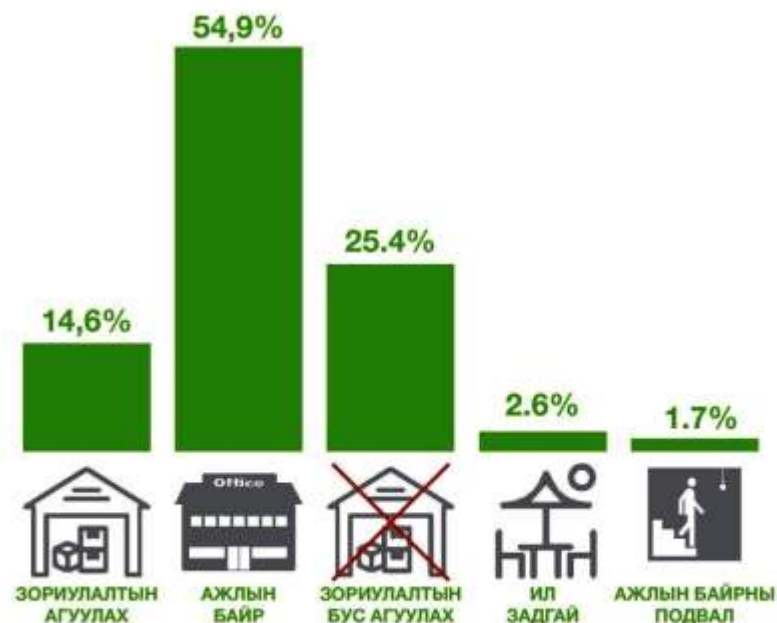
2018 онд аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын зөвшөөрөл авсан химийн бодисын хэмжээ

САЛБАРААР

Устгах шаардлагатай химийн бодисын тооллогыг 2014 онд улсын хэмжээнд хийж, Улаанбаатар хот, 21 аймгийн 137 суманд нийт 297 аж ахуйн нэгж, байгууллагад хугацаа нь дууссан, чанарын шаардлага хангахгүй болсон 369 тн, 69000 л бодис хадгалагдаж байгааг тогтоосон

УСТГАХ ШААРДЛАГАТАЙ ХИМИЙН ХОРТ БОЛОН АЮУЛТАЙ БОДИС ХАДГАЛЖ БАЙГАА БАЙГУУЛЛАГУУД

4

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ЗАСАГЛАЛЫН ТӨЛӨВШИЛ

САЛБАРЫН ЭРХ ЗҮЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

САЛБАРЫН ТӨСӨВ

ОЙЖУУЛАЛТ, ОЙН АРГА ХЭМЖЭЭНД

УЛСЫН ТУСГАЙ ХАМГААЛАЛТАЙ ГАЗРЫН
ХАМГААЛАЛТЫН ЗАХИРГААДЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД

БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН САЙД

АГААРЫН БОХИРДЛЫГ БУУРУУЛАХАД

САВ ГАЗРЫН ЗАХИРГААДЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД

БАЙГАЛЬ ОРЧИН АЯЛАЛ,ЖУУЛЧЛАЛЫН СТАНДАРТ

Бодлого, эрх зүй

- Эко төлбөрийн тухай хуулийн төслийг боловсруулж өргөн барих
- Генетик нөөцийн тухай хуулийн төслийг боловсруулж өргөн барих
- Алтын бичил уурхайгаас үүдэлтэй бохирдлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөрийг боловсруулж батлуулах
- БОМТ-ийн ISO 14000 багцын 5 стандартыг Монгол Улсын үндэсний стандартаар батлуулах
- Байгаль орчин, усны стандартын техникийн хорооны хурлыг зохион байгуулж стандартууд балтлах

“Тогтвортой хөгжилд суурилсан ногоон хөгжлийн хэтийн зорилт”

2016-2018 онд “Тогтвортой хөгжилд суурилсан ногоон хөгжлийн хэтийн зорилт” дунд хугацааны бодлогын баримт бичгийг боловсруулсан аймгуудын нэрс.

- Нийт 13: Улаанбаатар хот болон 12 аймаг
- 2016 онд Ховд, Өвөрхангай, Архангай, Булган, Хэнтий, Улаанбаатар
- 2017 онд Хөвсгөл, Баянхонгор, Сэлэнгэ, Орхон, Дорноговь
- 2018 онд Төв, Дархан уул

2018 оны байдлаар Байгаль орчин, аялал жуулчлалын салбарт шууд хамаарах **394** үндэсний стандартыг мөрдүүлж байна.

УСНЫ ЧИГЛЭЛЭЭР

147

ХӨРСНИЙ ЧИГЛЭЛЭЭР

38

АГААРЫН ЧИГЛЭЛЭЭР

47

ОЙ ХАМГААЛЛЫН ЧИГЛЭЛЭЭР

61

УУЛ УУРХАЙН НӨХӨН СЭРГЭЭЛТ,
БАЙГАЛЬ ХАМГААЛЛЫН

14

БИОЛОГИЙН ТӨРӨЛ ЗҮЙЛИЙГ
ХАМГААЛАХ ЧИГЛЭЛЭЭР

29

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН
ТОГТОЛЦООНЫ

25

АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН

9

БУСАД

24

**БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ**

АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН САЛБАРЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

Бодлого, Хууль эрх зүй

- Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр, 2015
- Аялал жуулчлалын тухай хууль, 2000
- Засгийн газрын хоорондын гэрээ, хэлэлцээр: 12 улс
- Яамдын хоорондын санамж бичиг, гэрээ хэлэлцээр: 11 улс

АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН САЛБАР НЬ:

Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 3.2%-ийг

Нийт ажлын байрны 4.9% буюу 54000 ажлын байрыг

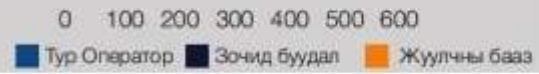
БҮРДҮҮЛЖ БАЙНА

Монгол Улсад ирсэн гадаадын жуулчдын тоо

Гадаадын жуулчдын тоо 2018 оны жилийн эцсийн байдлаар 58,276-аар буюу 12%-иар өсч **529,370** болсон байна.

МОНГОЛ ОРНЫГ ГАДААДЫН ЖУУЛЧИД СОНГОН
АЯЛЖ БУЙ ЗОРИЛГО

2017 ОНД ИРСЭН ЖУУЛЧИД, УЛИРЛААР

**АНХААРАЛ ХАНДУУЛСАНД
БАЯРЛАЛАА**